

Obowiązek informowania o przetwarzaniu danych osobowych

The Obligation to Provide Information on the Processing of Personal Data

The obligation to provide information on the processing of personal data is one of the basic obligations of the administrator imposed by the provisions of the EU General Data Protection Regulation. However, the information obligation is sometimes seen as excessively onerous, and the manner of its implementation raises numerous doubts and practical problems. In part they are an effect of ignoring of these regulations, in part of misunderstanding of the essence and significance of this obligation, as well as legal constructions related to it, and possibilities of their practical application. Therefore, it seems reasonable to conduct a detailed analysis of this issue and present its results.

The article discusses the essence and significance of the information obligation, the scope of this obligation, the modes and forms of its implementation, under the provisions on the protection of personal data law. Part of these issues is the concept of layered implementation of this obligation and the implementation of the information obligation by public bodies as well as micro-entrepreneurs. The author also discusses the exclusions of the information obligation and liability for failure to comply with this obligation.

Paweł Fajgielski

*Profesor Katolickiego Uniwersytetu
Lubelskiego Jana Pawła II*

Słowa kluczowe:
ochrona danych osobowych

Key words:
personal data protection

1. Wstęp

Obowiązek informowania o przetwarzaniu danych osobowych jest jednym z podstawowych obowiązków administratora, nałożonych przepisami unijnego ogólnego rozporządzenia o ochronie danych¹. Jednak obowiązek informacyjny jest postrzegany niekiedy

1 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz.

jako nadmiernie uciążliwy, a sposób jego realizacji budzi liczne wątpliwości i problemy praktyczne. Wynikają one po części z niewiedzy i niezajomości przepisów, a po części z niezrozumienia istoty i znaczenia tego obowiązku oraz odnoszących się do niego konstrukcji prawnych, jak również możliwości ich praktycznego zastosowania, dlatego wydaje się zasadne przeprowadzenie szczegółowej analizy tej problematyki i zaprezentowanie jej wyników.

W artykule omówiona zostanie istota i znaczenie obowiązku informacyjnego, zakres tego obowiązku, tryby i formy jego realizacji, na gruncie przepisów o ochronie danych osobowych. W ramach tych zagadnień przedstawiona zostanie koncepcja warstwowej realizacji obowiązku informacyjnego oraz zarysowana zostanie problematyka realizacji obowiązku informacyjnego przez organy administracji publicznej, a także przez mikroprzedsiębiorców. W dalszej części artykułu omówione zostaną wyłączenia obowiązku informacyjnego oraz odpowiedzialność za niedopełnienie tego obowiązku.

2. Istota i znaczenie obowiązku informacyjnego

Obowiązek informacyjny odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu ochrony osobom, których dane poddawane są przetwarzaniu. Obowiązek ten został wprowadzony m.in. po to, aby zapobiegać potajemnemu (niejawnemu) gromadzeniu i wykorzystywaniu danych osobowych ze szkodą dla osób, których dane te dotyczą. Jawność procesów przetwarzania i związany z nią obowiązek informacyjny stanowi jeden z europejskich standardów ochrony danych osobowych², podniesiony niedawno do rangi jednej z podstawowych zasad przetwarzania danych – określonej w art. 5 ust. 1 lit a rozporządzenia 2016/679 zasady przejrzystości przetwarzania danych dla osób, których dane dotyczą. Obowiązek informacyjny uznawany jest w piśmiennictwie przedmiotu za jedną z głównych gwarancji autonomii informacyjnej jednostki³.

Dzięki realizacji obowiązku informacyjnego osoba, której dane dotyczą może dowiedzieć się o tym, m.in. kto, w jakim celu i w jakim zakresie, a także na jakiej podstawie przetwarza dane jej dotyczące. Informowanie umożliwia podmiotowi danych sprawowanie kontroli procesów przetwarzania danych. Realizacja obowiązku informacyjnego warunkuje możliwość skorzystania z pozostałych uprawnień przyznanych osobie, której dane dotyczą

UE L 119, s. 1, ze sprostowaniem), wskazywane daje skrótowo jako: rozporządzenie 2016/679.

- 2 Na temat europejskich standardów ochrony danych por. M. Jagielski, *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010 i wskazaną tam literaturę.
- 3 Por. m.in. P. Litwiński, P. Barta, M. Kawecki, *Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz*, red. P. Litwiński, Warszawa 2018, s. 346.

przepisami o ochronie danych osobowych, gdyż osoba mająca wiedzę o przetwarzaniu danych może zweryfikować prawidłowość danych na swój temat, w razie stwierdzenia nieprawidłowości może domagać się skorygowania danych; może kwestionować zakres i cel przetwarzania danych oraz zgodność przetwarzania danych z prawem, a w szczególnych przypadkach może nawet sprzeciwić się przetwarzaniu danych. Osoba niepoinformowana, nieposiadająca tego rodzaju wiedzy, pozbawiona jest możliwości korzystania z przyznanych jej uprawnień; skoro nie wie ona o przetwarzaniu to nie może bronić się przed negatywnymi konsekwencjami, jakie mogą z tego przetwarzania wynikać. Wskazane powyżej racje dowodzą jak istotne znaczenie ma obowiązek informacyjny, a fakt, iż w praktyce jego realizacja wiąże się z koniecznością poniesienia przez administratora dodatkowych nakładów, nie powinien prowadzić do kwestionowania zasadności tego obowiązku. Realizacja obowiązku informacyjnego zabezpieczona jest również sankcją – za nieprzestrzeganie przepisów nakładających ten obowiązek przewidziano dotkliwe administracyjne kary pieniężne (o czym szerzej będzie mowa w końcowej części niniejszego artykułu).

3. Zakres i tryb realizacji obowiązku informacyjnego

Obowiązek informacyjny ma złożoną strukturę, gdyż prawodawca zobowiązał administratora do informowania podmiotu danych na różnych etapach przetwarzania danych, przy czym w zależności od etapu informowanie ma być realizowane w różnym trybie: z inicjatywy administratora (w trybie bezwnioskowym), bądź na wniosek podmiotu danych (w trybie wnioskowym). Na omawiany obowiązek składają się wymogi dotyczące informowania podmiotu danych:

- przy gromadzeniu danych bezpośrednio od osoby, której dane dotyczą – informowanie z inicjatywy administratora (art. 13 rozporządzenia 2016/679);
- przy gromadzeniu danych z innych źródeł – informowanie z inicjatywy administratora (art. 14 rozporządzenia 2016/679);
- na dalszych etapach przetwarzania – informowanie na żądanie osoby, której dane dotyczą (art. 15 rozporządzenia 2016/679).

Ponadto, szeroko rozumiany obowiązek informacyjny obejmuje również zawiadamianie podmiotu danych o naruszeniu ochrony danych (art. 34 rozporządzenia 2016/679), z inicjatywy administratora bądź jako realizacja obowiązku nałożonego na administratora przez organ nadzorczy⁴.

4 Jednak ze względu na specyficzny zakres, zagadnienie zawiadamiania o naruszeniu ochrony danych nie zostanie tu szerzej omówione. Na ten temat por. m.in. P. Fajgielski, *Informowanie o naruszeniu ochrony danych osobowych w świetle przepisów ogólnego rozporządzenia o ochronie danych*,

Podmiotem, na którego nałożony został obowiązek informacyjny, jest administrator, jednakże w praktyce możliwe, a z punktu widzenia przepisów dopuszczalne jest powierzenie (częściowo) realizacji tego obowiązku podmiotowi przetwarzającemu dane na zlecenie administratora (np. podmiot, który w imieniu administratora gromadzi dane, może realizować obowiązek informacyjny za administratora przy zbieraniu danych).

Zakres przedmiotowy obowiązku informacyjnego jest zróżnicowany, w zależności od tego, na jakim etapie realizowany jest ten obowiązek. Wskutek reformy przepisów o ochronie danych zakres informacji, jakie mają być przekazywane podmiotowi danych został znacznie poszerzony w stosunku do poprzedniego stanu prawnego⁵.

W przypadku gromadzenia danych bezpośrednio od podmiotu danych (np. na formularzu, który wypełnia osoba, której dane dotyczą), administrator – działając zgodnie z art. 13 rozporządzenia 2016/679 – podczas pozyskiwania danych powinien przekazać: informacje, które go identyfikują (tożsamość i dane kontaktowe administratora); dane kontaktowe inspektora ochrony danych – jeśli został on wyznaczony; informacje o celu przetwarzania danych i podstawie prawnej przetwarzania; informacje o odbiorcach lub kategoriach odbiorców; informacje o czasie, przez który dane będą przechowywane bądź kryteriach ustalenia tego okresu; informacje o uprawnieniach przysługujących podmiotowi danych (prawie dostępu do danych, prawie żądania sprostowania, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania bądź wniesienia sprzeciwu) oraz prawie wniesienia skargi do organu nadzorczego; informacje o dobrowolności lub obowiązku podania danych i ewentualnych konsekwencjach niepodania danych, a także informacje o zautomatyzowanym podejmowaniu decyzji, w tym o profilowaniu. Ponadto, w zależności od spełnienia określonych w przepisie przesłanek prawodawca nakazuje podanie dodatkowych informacji: jeżeli przetwarzanie odbywa się na podstawie prawnie uzasadnionego interesu (art. 6 ust. 1 lit. f rozporządzenia 2016/679) administrator powinien wskazać ten prawnie uzasadniony interes; jeżeli administrator zamierza przekazywać dane do państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej – powinien o tym poinformować; jeżeli przetwarzanie odbywa się na podstawie zgody (art. 6 ust. 1 lit. a lub art. 9 ust. 2 lit. a rozporządzenia

[w:] *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Aktualne problemy prawnej ochrony danych osobowych 2016*, red. G. Sibiga, Warszawa 2016, s. 43-47 i wskazaną tam literaturę.

- 5 Na gruncie ustawy z 1997 r. obowiązek ten mógł być spełniony poprzez przekazanie kilku prostych zdań zawierających podstawowe informacje o administratorze i przetwarzaniu danych. Szerzej na temat zmiany przepisów por. P. Fajgielski, *Obowiązek informacyjny w ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych*, „Informacja w Administracji Publicznej” nr 1, 2017, s. 19 i n.

2016/679) – informacje o prawie do cofnięcia zgody w dowolnym momencie. Ponadto, obowiązek informacyjny obejmuje informowanie o zmianie celu przetwarzania danych, zgodnie z art. 13 ust. 3 rozporządzenia 2016/679.

Nieco inaczej ukształtowany został zakres i czas realizacji obowiązku informacyjnego w przypadku gromadzenia danych z innych źródeł. W sytuacji, gdy dane pozyskiwane są nie od osoby, której dane dotyczą (np. od innego administratora), administrator, który pozyskał dane ma – zgodnie z art. 14 rozporządzenia 2016/679 – obowiązek podać podmiotowi danych, oprócz informacji wskazanych w art. 13 rozporządzenia 2016/679, informacje o kategoriach danych, które uzyskał oraz źródle tych danych, nie musi natomiast informować o dobrowolności lub obowiązku podania danych, gdyż przesłanka ta nie ma tu zastosowania. Obowiązek informacyjny w tym przypadku powinien zostać spełniony w rozsądnym terminie po pozyskaniu danych osobowych – najpóźniej w ciągu miesiąca – mając na uwadze konkretne okoliczności przetwarzania danych osobowych, w przypadku gdy dane osobowe mają być stosowane do komunikacji z osobą, której dane dotyczą – najpóźniej przy pierwszej takiej komunikacji z tą osobą, natomiast jeżeli planuje się ujawnić dane osobowe innemu odbiorcy najpóźniej przy ich pierwszym ujawnieniu⁶.

W art. 15 rozporządzenia 2016/679 określony został zakres obowiązku informacyjnego realizowanego na żądanie podmiotu danych. W przepisie tym – oprócz wskazania, iż osoba, której dane dotyczą, ma prawo uzyskać dostęp do swoich danych oraz może domagać się przekazania kopii danych podlegających przetwarzaniu – określono kategorie informacji, jakie administrator ma obowiązek podać, przy czym zakres ten jest zbliżony do zakresu przedstawionego powyżej (przewidzianego w art. 13 i 14 rozporządzenia 2016/679). Przekazanie informacji na żądanie powinno zostać dokonane bez zbędnej zwłoki, najpóźniej w ciągu miesiąca od wystąpienia z żądaniem, a w razie potrzeby termin ten może zostać przedłużony o kolejne dwa miesiące z uwagi na skomplikowany charakter żądania lub liczbę żądań⁷.

Jak widać z powyższego zestawienia, zakres informacji, jakie administrator powinien przekazać podmiotowi danych, jest rozległy. Obejmuje on nie tylko podstawowe informacje dotyczące administratora i przetwarzania, ale również kilka grup informacji szczegółowych. Można zastanawiać się, na ile szczegółowość obowiązku informacyjnego faktycznie wpływa na skuteczność ochrony podmiotu danych. W mojej ocenie przekazywanie osobie, której dane dotyczą zbyt wielu szczegółowych informacji może prowadzić do skutku odwrotnego od zamierzonego – zamiast poprawiać sytuację prawną, prowadzi z reguły do jej pogorszenia, gdyż osoba uzyskująca zbyt wiele informacji z reguły nie zapoznaje się z ich treścią (nie czyta obszernej klauzuli

6 Por. art. 14 ust. 3 rozporządzenia 2016/679.

7 Por. art. 12 ust. 3 rozporządzenia 2016/679.

informacyjnej), a co za tym idzie prowadzi to do fikcji znajomości tych informacji (potwierdzonej niekiedy nawet złożeniem podpisu pod treścią klauzuli informacyjnej), a w przypadku sporu administrator może powoływać się na to, że podmiot danych został poinformowany. Szczytne założenie, że osoba szczegółowo poinformowana będzie mogła podejmować lepsze decyzje, w praktyce wydaje się zbyt idealistyczne, z uwagi na powszechną praktykę lekceważenia (nie czytania) obszernych klauzul informacyjnych.

Inną kwestią sporną jest problem zrozumienia niektórych informacji przez podmiot danych. Prawodawca unijny w art. 12 ust. 1 rozporządzenia 2016/679 wymaga, aby informacje były przekazywane podmiotowi danych „w zwięzłej, przejrzystej, zrozumiałej i łatwo dostępnej formie, jasnym i prostym językiem”. Zestawiając te wymogi ogólne z niektórymi wymogami szczegółowymi odnoszącymi się do informowania, można mieć wątpliwości, co do możliwości pogodzenia ich ze sobą⁸.

Dostrzegając wskazane powyżej problemy, administratorzy nie powinni jednak kwestionować ani lekceważyć obowiązku informacyjnego, a szukać praktycznych rozwiązań, które pozwolą im spełnić ten obowiązek w możliwie jak najlepszy sposób i w odpowiedniej formie.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na to, że pierwotny obowiązek informacyjny (tzn. obowiązek realizowany przy gromadzeniu danych bezpośrednio od osoby, której dane dotyczą) powinien być realizowany w sposób zindywidualizowany, tzn. że informacje „powinny być kierowane bezpośrednio do osoby, od której zbiera się dane podczas ich pozyskiwania. Nie ma przeszkód, by staranny administrator treść odpowiadającą obowiązkowi informacyjnemu zamieścił na swej stronie internetowej czy w regulaminie, którym się posługuje. Jednakże takie działanie ma charakter wyłącznie ogólnoinformacyjny i dodatkowy. Zabieg taki może pozwolić na ogólne zapoznanie się przez każdego zainteresowanego ze specyfiką przetwarzania danych osobowych w konkretnym przypadku czy przy określonym

8 Jako przykład wskazać można wymóg wynikający z art. 13 ust. 1 lit f) rozporządzenia 2016/679, zgodnie z którym administrator powinien podać osobie, której dane dotyczą informacje „o zamiarze przekazania danych osobowych do państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej oraz o stwierdzeniu lub braku stwierdzenia przez Komisję odpowiedniego stopnia ochrony lub w przypadku przekazania, o którym mowa w art. 46, art. 47 lub art. 49 ust. 1 akapit drugi, wzmiankę o odpowiednich lub właściwych zabezpieczeniach oraz informację o sposobach uzyskania kopii tych zabezpieczeń lub o miejscu ich udostępnienia”. Przeciętny odbiorca tego rodzaju komunikatu może mieć problem z jego zrozumieniem, gdyż może nie wiedzieć, czym są decyzje dotyczące odpowiedniego poziomu ochrony ani też jakie powinny być odpowiednie zabezpieczenia.

profilu działalności administratora, jednak nie może zastępować indywidualnie spełnianego obowiązku informacyjnego⁹. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że prawodawca krajowy w przepisach szczególnych może odmiennie uregulować te kwestie, dopuszczając możliwość informowania w inny sposób (o czym poniżej).

4. Formy realizacji obowiązku informacyjnego

Prawodawca unijny łączy kwestie sposobu realizacji obowiązku informacyjnego z formą w jakiej informacje mają być udzielane. Przepisy unijne – rozporządzenia (art. 12 ust. 1) określają, że obowiązek informacyjny może być spełniony „na piśmie lub w inny sposób, w tym w stosownych przypadkach – elektronicznie. Jeżeli osoba, której dane dotyczą, tego zażąda, informacji można udzielić ustnie, o ile innymi sposobami potwierdzi się tożsamość osoby, której dane dotyczą”. W praktyce, z uwagi na wymóg rozliczalności, istotne jest, aby spełniać obowiązek informacyjny w taki sposób, który w razie sporu pozwoli na wykazanie, że obowiązek został spełniony. W tradycyjnym obrocie prawnym, przy przekazywaniu podmiotowi danych wymaganych informacji dominuje wykorzystanie formy pisemnej (wydrukowane klauzule informacyjne), natomiast w obrocie elektronicznym powszechnie wykorzystywane są formularze elektroniczne. Przy spełnieniu obowiązku informacyjnego nie jest jednak wymagane odbieranie pod treścią klauzuli informacyjnej podpisu potwierdzającego, że osoba zapoznała się z treścią przekazanych jej informacji, wystarczające w tym zakresie jest udokumentowanie procedury realizacji obowiązku informacyjnego. W wyjątkowych przypadkach wykorzystywane są inne formy i sposoby przekazu informacji, przy czym istotne jest wyraźne określenie procedury informowania, dla celów dowodowych (np. w sytuacji przekazywania informacji przez telefon).

Rozległy zakres informacji, które powinny być przekazywane podmiotowi danych sprawia, że wykorzystywane są tu różne możliwości informowania, pozwalające uczynić ten proces bardziej efektywnym a zarazem mniej uciążliwym dla administratora. Istotne znaczenie w zakresie dokonywania interpretacji i stosowania przepisów określających wymogi informacyjne mają opinie Grupy Roboczej Art. 29 (zastąpionej w roku 2018 przez Europejską Radę Ochrony Danych, zgodnie z art. 68 rozporządzenia 2016/679). W opinii dotyczącej zasady przejrzystości¹⁰ przedstawiona została koncepcja

9 M. Sakowska-Baryła, *Komentarz do art. 13*, [w:] *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. M. Sakowska-Baryła, Warszawa 2018, s. 212.

10 Grupa Robocza art. 29, *Wtyczne dotyczące przejrzystości na mocy rozporządzenia 2016/679*, WP 260, polska wersja dokumentu dostępna na stronie internetowej Urzędu Ochrony Danych Osobowych, <URL=https://uodo.gov.pl/pl/10/434>, [dostęp: 23.09.2019].

tzw. warstwowej realizacji obowiązku informacyjnego, która może być dla administratorów wartościową wskazówką, pozwalającą usprawnić procedurę realizacji obowiązku informacyjnego. Opiera się ona na założeniu, że w zależności od kontekstu, dopuszczalne jest realizowanie obowiązku informacyjnego w zróżnicowany sposób.

W kontekście cyfrowym (*on-line*, np. na stronie internetowej) realizacja obowiązku informacyjnego może następować z wykorzystaniem warstwowych oświadczeń, które rozwijanie umożliwiają przechodzenie do różnych bardziej szczegółowych informacji. Oznacza to, że dopuszczalne jest wyświetlanie na stronie internetowej pierwszej warstwy (informacji podstawowych), a następnie przechodzenie do kolejnych warstw zawierających informacje bardziej szczegółowe, zamiast wyświetlania wszystkich informacji na jednej stronie w formie ciągłego tekstu. Takie rozwiązanie ma pozwolić na uniknięcie „przeładowania informacyjnego”, zrównoważenie kompletności i zrozumienia. Pierwsza warstwa powinna zawierać najważniejsze informacje i jasny obraz tego, gdzie są dostępne informacje szczegółowe, tj. kolejne warstwy.

W kontekście innym niż cyfrowy (*off-line*, np. w tradycyjnych, drukowanych klauzulach informacyjnych) również jest dopuszczalne warstwowe spełnianie obowiązku informacyjnego, jednak jest ono rozumiane inaczej, jako wykorzystywanie różnych sposobów w celu ułatwienia podawania informacji. Pierwsza warstwa powinna być prezentowana, gdy administrator po raz pierwszy wchodzi w interakcję z podmiotem danych (np. w trakcie rozmowy telefonicznej podanie podstawowych informacji, a pozostałych informacji w inny sposób). Przy takim podejściu szczególnie istotne jest, aby miejsce udostępnienia informacji zostało wyraźnie wskazane, a podmiot danych nie musiał sam poszukiwać tych informacji¹¹. Należy jednak podkreślić, że w tradycyjnym obronie prawnym warstwowa realizacja obowiązku informacyjnego nie powinna – co do zasady – polegać na dzieleniu klauzuli informacyjnej wydrukowanej na nośniku papierowym (dokumencie, który jest przekazywany podmiotowi danych) na części (jak w środowisku cyfrowym) i odsyłaniu w dokumencie głównym do kolejnych dokumentów, gdyż taki sposób nie czyni zadość wymogom określonym w przepisach. W tym kontekście warstwowa realizacja obowiązku polega na wykorzystaniu różnych sposobów przekazu informacji, gdy przekaz informacji z wykorzystaniem podstawowego sposobu jest niemożliwy lub nieefektywny (np. w przypadku informowania o zastosowaniu monitoringu wizyjnego uznaje się za dopuszczalne podanie podstawowych informacji w postaci krótkiego ogłoszenia o monitoringu, ze wskazaniem adresu strony internetowej zawierającej informacje szczegółowe).

11 Por. *Wytyczne dotyczące przejrzystości...*, op. cit., s. 20-22.

Informowanie o przetwarzaniu danych w administracji publicznej

Prawodawca krajowy ma możliwość odmiennego ukształtowania zakresu, formy i sposobu realizacji obowiązku informacyjnego. Z tej możliwości skorzystał polski ustawodawca dokonując zmian w wielu regulacjach prawnych¹². Ze względu na szeroki zakres oddziaływania, na szczególną uwagę zasługują zmiany przepisów proceduralnych, odnoszące się do sposobu realizacji obowiązku informacyjnego w administracji publicznej.

Uwzględniając specyfikę funkcjonowania administracji publicznej, prawodawca znowelizował przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, w zakresie realizacji obowiązku informacyjnego o przetwarzaniu danych osobowych. Do kodeksu dodany został przepis art. 61 § 5 k.p.a., zgodnie z którym organ administracji publicznej przekazuje informacje o przetwarzaniu danych osobowych (o których mowa w art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia 2016/679), przy pierwszej czynności skierowanej do strony, chyba że strona posiada te informacje, a ich zakres lub treść nie uległy zmianie. Taka konstrukcja prawna oznacza, że organ administracji nie ma obowiązku informowania o przetwarzaniu danych bezpośrednio przy gromadzeniu danych (jak wynikałoby to z ogólnych zasad), a może informować później – w praktyce najczęściej w pierwszym piśmie, które jest skierowane do strony postępowania (chyba, że obowiązek informacyjny został zrealizowany wcześniej, np. na urzędowym formularzu służącym do gromadzenia danych). Analogiczna zmiana została wprowadzona również do art. 165 § 9 ordynacji podatkowej. Oprócz tego, w art. 122h § 1 k.p.a. określono, że w sprawach załatwianych milcząco organ administracji publicznej udostępnia informacje o przetwarzaniu danych w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej, na swojej stronie internetowej oraz w widocznym miejscu w swojej siedzibie.

Ustawodawca polski nie zdecydował się na przyjęcie reguły polegającej na umożliwieniu spełnienia przez wszystkie organy administracji publicznej obowiązku informacyjnego poprzez wywieszenie klauzul informacyjnych w Internecie oraz w siedzibie organu – co było rozwiązaniem postulowanym w trakcie prac legislacyjnych. Prawodawca uznał, że realizacja tego obowiązku powinna mieć wymiar indywidualny, a możliwość spełnienia obowiązku informacyjnego w uproszczony sposób (z wykorzystaniem BIP czy tablicy

12 Por. przepisy ustawy z 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. U. z 19.04.2019 r., poz. 730.

ogłoszeń) to rozwiązanie wyjątkowe, którego dopuszczalność powinna wynikać z przepisów szczególnych¹³.

5. Informowanie o przetwarzaniu danych osobowych przez mikroprzedsiębiorców

Obowiązek informacyjny może być szczególnie uciążliwy dla najmniejszych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą (mikroprzedsiębiorców) ze względu na niewielką skalę prowadzonej przez nich aktywności gospodarczej. Mając to na uwadze prawodawca wprowadził przepis ułatwiający tego rodzaju przedsiębiorcom realizację omawianego obowiązku. Zgodnie z art. 4a ust. 1 ustawy z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta¹⁴, administrator będący mikroprzedsiębiorcą¹⁵, wykonuje obowiązki informacyjne (o których mowa w art. 13 rozporządzenia 2016/679), przez wywieszenie w widocznym miejscu w lokalu przedsiębiorstwa lub udostępnienie na swojej stronie internetowej stosownych informacji. Mikroprzedsiębiorcy nie są zatem zobligowani do indywidualnego informowania każdego z klientów, od którego uzyskują dane o przetwarzaniu ich danych, a mogą spełnić obowiązek informacyjny w uproszczony sposób, np. wieszając klauzule informacyjną w swoim sklepie czy też na swojej stronie internetowej – jeżeli za pośrednictwem takiej strony oferują swoje towary lub usługi. Jednak zgodnie z dalszą częścią wskazanego powyżej przepisu, mechanizmu uproszczonego informowania nie stosuje się, gdy osoba, której dane dotyczą, nie ma możliwości zapoznania się z informacjami, jakie mają być jej przekazane bądź w przypadku, gdy mikroprzedsiębiorca przetwarza szczególne kategorie danych¹⁶.

13 Na temat zmian wprowadzonych w k.p.a. szerzej por. G. Sibiga, *Nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego z 21.2.2019 r. w zakresie ochrony danych osobowych*, „Monitor Prawniczy” nr 11, 2019, s. 580 i n.

14 Dz. U. z 2019 r. poz. 134.

15 Mikroprzedsiębiorcą w rozumieniu art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2019 r. poz. 1292 ze zm.) jest przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki: a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro.

16 Zgodnie z art. 9 ust. 1 rozporządzenia 2016/679, do szczególnych kategorii danych osobowych należą informacje ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych oraz dane genetyczne, dane biometryczne przetwarzane w celu jednoznacznego

Oznacza to np. że jeżeli przedsiębiorca prowadzi niewielki sklep stacjonarny, to klauzula informacyjna powinna być wywieszona w lokalu sklepowym, nie wystarczy jej zamieszczenie na stronie internetowej, gdyż w tym przypadku podmiot danych mógłby nie mieć możliwości zapoznania się z treścią informacji. Możliwość skorzystania z uproszczonego sposobu informowania została wyłączona także w sytuacji, gdy mikroprzedsiębiorca udostępnia szczególne kategorie danych innym administratorom, z wyjątkiem przypadku gdy osoba, której dane dotyczą, wyraziła zgodę na udostępnienie swoich danych albo udostępnienie danych jest niezbędne do wypełnienia obowiązku ciążącego na administratorze. O ile wprowadzenie reguły uproszczonego informowania przez mikroprzedsiębiorców zasługuje na uznanie, to sformułowanie wyjątków może budzić obawy przedsiębiorców i być dla nich źródłem niepewności. Wskazane powyżej uproszczenie nie dotyczy przedsiębiorców innych niż mikroprzedsiębiorcy – pozostali przedsiębiorcy powinni więc realizować obowiązek informacyjny na zasadach ogólnych.

6. Wyłączenia obowiązku informacyjnego

Zarówno w przepisach unijnych, jak i w przepisach krajowych przewidziano wyłączenia obowiązku informacyjnego. W przepisie art. 13 ust. 4 rozporządzenia 2016/679 przewidziano tylko jedno wyłączenie obowiązku informacyjnego w przypadku gromadzenia danych bezpośrednio od osoby, której dane dotyczą – gdy osoba, dysponuje już informacjami, które miałyby zostać jej przekazane (została poinformowana już wcześniej). Znacznie więcej wyłączeń przewidziano w art. 14 ust. 5 rozporządzenia 2016/679, a więc w przypadku gromadzenia danych z innych źródeł. W tym przypadku administrator nie ma obowiązku informowania podmiotu danych, jeżeli: 1) osoba, której dane dotyczą, dysponuje już informacjami, które miałyby zostać przekazane; 2) udzielenie takich informacji okazuje się niemożliwe lub wymagałoby niewspółmiernie dużego wysiłku, w szczególności w przypadku przetwarzania do celów archiwalnych, do celów badań naukowych lub historycznych albo do celów statystycznych lub o ile obowiązek informacyjny może uniemożliwić, lub poważnie utrudnić realizację celów takiego przetwarzania; 3) pozyskiwanie lub ujawnianie jest wyraźnie uregulowane prawem, przewidującym odpowiednie środki chroniące prawnie uzasadnione interesy osoby, której dane dotyczą; 4) dane osobowe muszą pozostać poufne zgodnie z obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej przewidzianym w przepisach prawa. W praktyce jednym z najczęściej wykorzystywanych wyłączeń

zidentyfikowania osoby fizycznej oraz dane dotyczące zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej tej osoby. Szerzej na temat dopuszczalności przetwarzania tego rodzaju danych por. P. Fajgielski, *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 193 i n. oraz wskazaną tam literaturę.

jest, wskazane powyżej w pkt 3, wyłączenie dotyczące sytuacji, gdy przetwarzanie danych (pozyskiwanie lub ujawnianie) jest określone przepisami prawa (co stanowi regułę w odniesieniu do organów administracji publicznej działających zgodnie z zasadą legalizmu).

Wyłączenia obowiązku informacyjnego przewidziane w przepisach krajowych dotyczą m.in. działalności dziennikarskiej, literackiej, artystycznej oraz naukowej¹⁷; organów administracji publicznej w przypadku zmiany celu przetwarzania danych¹⁸ bądź gdy wykonanie obowiązku informacyjnego mogłoby uniemożliwić lub znacząco utrudnić prawidłowe wykonanie zadania publicznego¹⁹. Również z przepisów ustaw szczególnych wynikać różnego rodzaju ograniczenia dotyczące obowiązku informacyjnego²⁰.

7. Odpowiedzialność za niedopełnienie obowiązku informacyjnego

Naruszenie przepisów ogólnego rozporządzenia o ochronie danych odnoszących się do obowiązku informowania o przetwarzaniu danych (art. 12-15) może pociągnąć za sobą odpowiedzialność w postaci nałożenia na administratora przez organ nadzorczy administracyjnej kary pieniężnej, o której mowa w art. 83 ust. 5 rozporządzenia. W odniesieniu do podmiotów prywatnych górna granica wymiaru kary to 20 mln euro, a w przypadku przedsiębiorstwa do 4% jego całkowitego rocznego światowego obrotu z poprzedniego roku obrotowego, przy czym zastosowanie ma kwota wyższa. W przypadku administratorów z sektora publicznego (np. organów administracji publicznej) górna granica wysokości administracyjnej kary pieniężnej jest niższa i wynosi 100 tys. zł, natomiast w przypadku państwowych i samorządowych instytucji kultury (m.in. teatrów, bibliotek, domów kultury) maksymalny wymiar administracyjnej kary pieniężnej został obniżony do 10 tys. zł²¹. Administracyjna kara pieniężna ma być odstrasżającym a zarazem skutecznym środkiem skłaniającym administratorów do przestrzegania przepisów o ochronie danych osobowych, w tym również do realizacji obowiązku informacyjnego. Polski organ nadzorczy – Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych nałożył już pierwsze kary za niewywiązywanie się przez administratorów z omawianego obowiązku²².

17 Por. art. 2 u.o.d.o.2018.

18 Por. art. 3 u.o.d.o.2018.

19 Por. art. 4-5 u.o.d.o.2018.

20 Por. w tym zakresie przepisy ustawy z 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia.

21 Por. art. 102 u.o.d.o.2018.

22 Najwyższą jak dotąd karą nałożoną przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych za naruszenie przepisów dotyczących obowiązku informacyjnego była kara w wysokości niemal miliona złotych (dokładnie:

8. Podsumowanie

Obowiązek informacyjny należy bez wątpienia do kluczowych obowiązków pozwalających na zapewnienie ochrony osób w związku z przetwarzaniem danych z uwagi na to, że umożliwia podmiotowi danych sprawowanie kontroli nad procesem przetwarzania danych, reagowanie w sytuacji występowania nieprawidłowości i realizację pozostałych uprawnień. Jednak administratorzy postrzegają często ten obowiązek jako uciążliwy, a zarazem niepotrzebny i starają się unikać jego spełnienia. Przedstawione powyżej analizy ukazują, że możliwe jest spełnianie obowiązku informacyjnego w różny sposób, co może pozwolić na ograniczenie uciążliwości tego obowiązku. Warto również pamiętać, że prawodawca przewidział wiele ograniczeń i wyłączeń, z których korzystać mogą zarówno podmioty publiczne jak i prywatne. Jeżeli jednak przepisy nie zwalniają administratora, a ten nie wykonuje ciężącego na nim obowiązku informacyjnego, to może spotkać go dotkliwa administracyjna kara pieniężna. Lepiej więc aby administratorzy poznali przepisy, co pozwoli im odpowiednio realizować obowiązek i uniknąć odpowiedzialności w tym zakresie.

Bibliografia

- Decyzja PUODO z 15 marca 2019 r. ZSPR.421.3.2018, <URL=https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSPR.421.3.2018>, [dostęp: 23.09.2019].
- Fajgielski P., *Informowanie o naruszeniu ochrony danych osobowych w świetle przepisów ogólnego rozporządzenia o ochronie danych*, [w:] *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Aktualne problemy prawnej ochrony danych osobowych 2016*, red. G. Sibiga, Warszawa 2016.
- Fajgielski P., *Obowiązek informacyjny w ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych*, „Informacja w Administracji Publicznej” nr 1, 2017.
- Fajgielski P., *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Grupa Robocza art. 29, *Wytyczne dotyczące przejrzystości na mocy rozporządzenia 2016/679*, WP 260, polska wersja dokumentu dostępna na stronie internetowej Urzędu Ochrony Danych Osobowych, <URL=https://uodo.gov.pl/pl/10/434>, [dostęp: 23.09.2019].
- Jagielski M., *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010.

dziewięćset czterdzieści trzy tysiące czterysta siedemdziesiąt złotych), jaką organ nałożył na jednego z przedsiębiorców w marcu 2019 r. Szerzej na ten temat por. *Decyzja PUODO z 15 marca 2019 r. ZSPR.421.3.2018*, <URL=https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSPR.421.3.2018>, [dostęp: 23.09.2019].

Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz, red. P. Litwiński, Warszawa 2018.

Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz, red. M. Sakowska-Baryła, Warszawa 2018.

Sibiga G., *Nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego z 21.2.2019 r. w zakresie ochrony danych osobowych*, „Monitor Prawniczy” nr 11, 2019.